

فرش بافی، یکی از محبوب ترین هنرها در میان مردم نخجوان

جمهوری خودمختار نخجوان هر ساله پذیرای گردشگرانی از کشورهای مختلف است. نخجوان علاوه بر جاذبه های طبیعی، دیدنی های تاریخی بسیاری دارد. موزه ها از جمله جاذبه های تاریخی آن محسوب می شوند. موزه قوچ های سنگی، موزه فرش و موزه حیدرعلی اف از جمله مشهورترین موزه های نخجوان است. در موزه فرش، هنر قالی بافی مردم نخجوان که قدمتی دیرینه داشته و سینه به سینه از نیاکان به آیندگان منتقل شده، به نمایش گذاشته شده است.

فرش بافی، هنر محبوب مردم نخجوان

در نخجوان، فراوانی چمنزارهای سرسبز، چشمه ها و رودخانه ها، شرایط ایده آلی را برای پرورش گوسفند به مدت هزاران سال ایجاد کرده است. گوسفند نقش مهمی در زندگی جمعیت بومی این منطقه ایفا می کند. پشم خوب گوسفندان، فرصت هایی را برای ایجاد و توسعه یکی از محبوبترین هنرها، یعنی بافت فرش ایجاد کرده است.

تکنیک های فرش بافی یادگار نیاکان

فرش بافی در نخجوان قدمتی دیرینه دارد. به این خاطر که این منطقه بر سر راه جاده ابریشم قرار داشته، مردم نخجوان، این حرفه را به عنوان یک منبع درآمد ایجاد کردند. رسوم و تکنیک بافت فرش از یک نسل به نسل بعدی و به صورت سینه به سینه انتقال پیدا کرده است. در گذشته مردان پشم گوسفندان را قیچی می کردند و زنان نخها را رنگ آمیزی کرده و فرشها را می بافتند.

داستان های منحصر بفرد طرح های فرش های بافته شده

در اغلب این فرش ها از پشم، ترکیبی از رنگ های سبز، قرمز، زرد، کرمی و آبی برای ایجاد نقوش و الگوهای پیچیده استفاده می شود. هر یک از این طرح ها، نقش و زمینه داستانی منحصر بفرد خود را دارد. فرش های بافته شده و دیگر محصولات مرتبط با این هنر به صورت ستونی و مسطح تولید می شوند. این محصولات بر اساس سبک گوردست در نواحی بابک، جلفا، کنگرلی، اوردوباد، سدرک، شاهبوز و شرور در جمهوری خودمختار نخجوان تولید می گردد.

انواع فرش های نخجوان

مانند دیگر نواحی آذربایجان، فرش های نخجوان به دو گروه بزرگ که توسط ویژگی های هنری شان متمایز می شوند، تقسیم می گردند: فرش های زینتی و فرش های طرح ریزی شده
 اغلب فرش های تولید شده از انواع زینتی هستند. اقلام خانگی مانند روکش های اسب و شتر به سبک زیلی و شده (چول)، کیسه های نگهداری (مفرش)، خورجین اسب، هایبه و شیکرهای نمک آن هم به تعداد زیاد، بیشتر در مناطق کوهستانی تولید می شدند.

گلیم نخجوان با ویژگی های خاص

گلیم‌های بافته شده به صورت مسطح، در زندگی روزمره مردم نخجوان بسیار ضروری بودند. هرچند از نظر رنگ و ویژگی‌های هنری بسیار شبیه به گلیم‌های قره باغ هستند، گلیم‌های نخجوان مشخصه‌های منحصر بفرد خود را دارند. زیلی‌های نخجوان که با تکنیک‌های بافندگی پیچیده تولید می‌شوند، از نظر کیفیت نسبت به شده و ویلی در جایگاه بالاتری قرار دارند.

نمد مالی هنر اصیل مردم نخجوان

نمد مالی یکی از رشته‌های هنری تاریخی و توسعه یافته در روستاهای شاهبوز و شرور است. نمد در تابستان قابلیت خنک کردن و در زمستان امکان محافظت از سرما را دارد. این محصول به صورت گسترده برای پوشاندن سقف‌ها و دیواره‌های کلبه‌ها، پوشاندن کف‌ها، تزئین خانه‌ها، ساخت بالاپوش‌های نمدی (یاپینجی)، کلاه، پوتین، جوراب، عبا، هایبه، روکش اسب (چول)، خورجین و دیگر اقلام خانگی به کار می‌رود.

اکتشاف عناصر فرش های نخجوان در حفاری های باستان شناسی

بافتن فرش‌ها در نخجوان به صورت ستونی بیش از بافت آنها به صورت تخت است. این فرش‌ها همچنین در طی اولین دوره هنر فرش بافی برجسته تر بوده‌اند. ترکیب بندی این فرش‌ها از الگوی چند شکلی ساخته شده است.

عناصر تزئینی به تصویر کشیده شده در این فرش‌ها، در ظروف، سنگ‌ها و ابزارآلات فلزی، با گستره وسیعی از اقسام تزئینی از دوره‌های گوناگون، در حفاری‌های باستان‌شناسی کشف شده است.

عناصر چهارگانه فرش نخجوان در ابنيه هزاره های نخست قبل از میلاد

تجسم چهار عنصر که در طراحی‌های هنری فرش‌های نخجوان شایع است، در بناهای فرهنگی هزاره‌های اول و دوم قبل از میلاد نیز مشاهده می‌گردد. عناصر چهارگانه در مرکز مدال‌های بزرگ نیز یافت می‌شوند. این عناصر در فرش‌های نخجوان با ترکیب بندی چلبی نیز دیده می‌شود. فرش‌های نخجوان از نظر رنگ با فرش‌های دیگر مناطق بسیار متفاوت هستند. تضاد بین رنگ‌های تاریک و روشن به فرش‌های نخجوان هارمونی و هماهنگی خاصی بخشیده است.

رنگ نخ فرش‌ها برگرفته از گیاهان و گل‌ها

خانه‌های رنگ هزاران سال است که در نخجوان وجود دارند. استادان فرش رنگ نخ‌ها را از گیاهان، گلها و پوست درختان به دست می‌آورند. برای مثال رنگ‌های زرد و خانواده آن از ساریچوپ، ساریگل و برگ درخت انجیر بدست می‌آید. رنگ‌های سرخ و صورتی از گیاه رنگی کوچینیل حاصل می‌شود. رنگ‌های کرمی از پیاز و پوست سیب؛ رنگ فندقی از پوست مغزها و رنگ‌های خانواده آبی از مواد طبیعی نیلی رنگی که از خارج وارد می‌شود، مشتق می‌شوند. به منظور بهبود کیفیت رنگ‌های طبیعی، رنگرزی‌های حرفه‌ای آنان را با مواد سخت‌کننده مانند زاج سفید، نمک و ادرار حیوانات مخلوط می‌کنند.

فرش بافی نخجوان با سبک ترکبافت آذربایجانی

مانند دیگر نواحی آذربایجان، این فرش‌ها نیز با روش "ترکبافت" تولید می‌شوند. تراکم گره در فرش‌های بافته شده به صورت ستونی این گروه ۳۰×۳۲، ۳۵×۳۷، ۳۰×۳۸، ۲۵×۲۸، ۲۵×۳۲، ۴۰×۴۵، ۲۰×۳۳، ۳۰×۴۴ و ۳۰×۴۲ در هر دسی متر مربع می‌باشد. تراکم گره در فرش‌های بافته شده به صورت مسطح نیز ۶۰×۶۰،

۱۰۰×۱۰۰، ۸۰×۷۰، ۷۰×۷۰، ۸۰×۸۰، ۸۰×۶۰ و ۷۰×۶۰ در هر دسی متر مربع است. ضخامت این فرش‌ها نیز از ۶ تا ۱۰ میلی متر است.

ویژگی های منحصر بفرد فرش نخجوان

فرش‌های بافته شده در این ناحیه معمولاً بزرگ و مستطیلی اند، اما می‌توانند در ابعاد کوچک نیز بافته شوند. تراکم این فرش‌ها متوسط یا پایین‌تر است. همچنین باید اضافه کرد که این فرش‌ها مقاوم، بادوام و ضخیم اند. فرش‌ها و دیگر محصولات مرتبط با این صنعت در نخجوان، که دارای ترکیب بندی الگوهای اصلی هستند، در موزه‌ها و کلکسیون‌های شخصی در آذربایجان و دیگر نقاط جهان نگهداری می‌شوند.

فرش نخجوان در موزه ایالتی نخجوان

در حال حاضر نیز کارگاه‌های تولید فرش در روستاهای نخجوان مشغول به کار هستند. مراکز آموزشی در این ناحیه نیز با هدف توسعه صنعت فرش بافی تاسیس شده‌است. موزه ایالتی نخجوان نیز ساختمان جدیدی دارد که مراجعین می‌توانند نمونه‌های باشکوهی از فرش این منطقه را در آن مشاهده کنند.

در تنظیم این مقاله از منابع زیر استفاده شده است:

مصاحبه با راهنمای سفر به نخجوان (راهنمای محلی آنلاین)

<http://xalca.nakhchivan.az/en/characteristics-of-nakhchivan-carpets/>

<https://www.nakhchivantravel.com/nakhchivan-carpets/>

واژگان کلیدی: جمهوری خودمختار نخجوان، فرش بافی، موزه فرش، پشم گوسفند، فرش زینتی، فرش طرح ریزی شده، گلیم، نمدمالی، رنگ گیاهی، سبک ترکبافت، موزه ایالتی نخجوان، جاذبه گردشگری، گردشگر

ترجمه ای از: نیما عابدی

Carpet weaving is one of the most popular arts among the people of Nakhchivan